

К. М. Бліщук

Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ У ВОЄННИЙ ПЕРІОД

Розглянуто особливості управління публічними фінансами у воєнний період. Акцентовано, що за умов воєнного стану управління публічними фінансами кардинально відрізняється від звичних у мирний час процедур. Наведено зміни нормативно-правової бази воєнного періоду на території України у напрямі ефективного реагування на зміну розподілу та перерозподілу публічних фінансів.

Проаналізовано ситуацію щодо надходжень та видатків державного бюджету після введення воєнного стану в Україні. Здійснено порівняння основних фінансових показників бюджетної сфери, які зафіксовано у довоєнний період, із показниками воєнного часу. Доведено, що ці радикальні зміни є прямим наслідком воєнних дій на території України, які спричинили скорочення виробництв, зниження податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів та збільшення витрат на оборону.

Визначено, що основним напрямом фінансового забезпечення у сфері публічних фінансів на сьогодні є зовнішні запозичення. Проаналізовано розмір допомоги, наданої Україні міжнародними партнерами від початку війни. Обґрунтовано необхідність збереження позитивного боргового іміджу української держави на міжнародній арені, з огляду на необхідність та потенційну можливість залучення фінансових ресурсів з-за кордону в майбутньому.

Виділено основні напрями подальшого фінансування видатків з бюджету в умовах воєнного стану. Аргументовано, що увага державних органів влади і регіональних громад повинна бути зосереджена на пошук шляхів максимального наповнення бюджетів усіх рівнів. Рекомендовано місцевим органам влади відповідно до своїх повноважень та можливостей заохочувати малий та середній бізнес відновлювати свою діяльність, сплачувати податки, відроджувати економічну та фінансову спроможність громад. Відзначено, що одним із пріоритетних управлінських завдань є підвищення кредитного рейтингу України, що дасть змогу залучити більш дешеві позики і цим самим зменшувати вартість обслуговування боргів у майбутньому.

Ключові слова: публічні фінанси; воєнний стан; управління; дефіцит; видатки.

Вступ

Постановка проблеми. Соціально-економічний розвиток держави забезпечується публічними фінансами, від економічного та ефективного споживання яких залежить рівень добробуту як цілої країни, так і громадян. Наявність достатніх бюджетних ресурсів є умовою стабільного та сталого розвитку держави та територіальних громад.

Європейські перспективи розвитку України, реформування та модернізацію економіки зупинено військовим вторгненням Росії на територію України та подальшими бойовими діями, що серйозно вплинуло на економіку та стан публічних фінансів української держави. Виконання бюджетних показників поточного року зазнало значного переформатування, зважаючи на необхідність переорієнтації бюджету на забезпечення потреб військових та на виплату першочергових соціальних платежів, які є фундаментальними для суспільства. Ці негативні тенденції є стрімкими, що створює значні проблеми у всіх сферах життєдіяльності українського суспільства і зумовлює потребу швидкого реагування на них з боку політиків, науковців і практиків.

Актуальність дослідження. Використання державних коштів у воєнний період істотно відрізняється від тих умов, які існують у стабільному та мирному суспільстві, тому управління публічними фінансами під час війни потребує особливої уваги у напрямі раціонального та ефективного перерозподілу фінансових ресурсів на потреби війни і забезпечення дотримання належних соціальних стандартів життя населення. Відповідно до цього дослідження особливостей управління публічними фінансами у країні, де відбуваються воєнні дії, є надзвичайно актуальним в умовах сьогодення.

Мета дослідження та основні завдання для її досягнення. Метою статті є розгляд особливостей управління публічними фінансами у воєнний період на основі змін нормативно-правової бази воєнного часу, аналізу проблем, пов'язаних з розподілом і перерозподілом бюджетних коштів, та обґрунтування напрямів раціонального використання публічних фінансів для забезпечення потреб війни та задоволення основних соціальних потреб населення.

У напрямі досягнення визначеної мети можна виділити такі завдання, як: оцінювання нормативно-право-

Інформація про авторів:

Бліщук Катерина Михайлівна, канд. екон. наук, доцент, кафедра регіонального та місцевого розвитку.

Email: Kateryna.m.blishchuk@lpnu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8154-6608>

Цитування за ДСТУ: Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. Вип. 1/2(70/71). Львів: НЛТУ України, 2022. С. 62–67.

Citation APA: Blishchuk, K. M. (2022). Peculiarities of public finance management in the war period. *Efficiency of public administration*, 1/2(70/71), 62–67. <https://doi.org/10.36930/507008>

вої бази, спрямованої на розподіл та перерозподіл коштів держави в умовах війни; аналіз надходжень та видатків до бюджету в умовах воєнного стану; обґрунтування напрямів подальшого використання бюджетних коштів на потреби суспільства.

Предмет дослідження. Предметом цього дослідження є теоретичні та практичні аспекти управління публічними фінансами у воєнний період.

Методи та інформаційна база дослідження

Розгляд особливостей управління публічними фінансами у воєнний період проводили на основі методів аналізу та синтезу. На основі абстрактно-логічного методу здійснено узагальнення та запропоновано основні напрями подальшого фінансування видатків з бюджету в умовах воєнного стану. Для оцінювання рівня наповнення державного бюджету та видатків з нього у воєнний та довоєнний час використано економіко-статистичний метод та метод порівняння.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти, ухвалені державними органами влади після проголошення воєнного стану в Україні та офіційні дані Міністерства фінансів і Державної казначейської служби України, які дали змогу порівняти особливості використання бюджетних коштів у воєнний та довоєнний періоди.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематику використання публічних фінансів та управління досліджено у працях багатьох вітчизняних науковців: О. Білявської [15], А. Бережної [3], О. Григораша [13], Н. Губерської [7], Л. Захаркіної [8], С. Клімової [11], Ю. Неміш [15], В. Орлова [13], Ш. Фатхі [13], О. Філонич [3], С. Фролова [13], В. Хомутенко [14], А. Чорновол [15], Л. Чуприної [7], А. Шайноги [16], М. Швайка [17] та інших. У цьому ж напрямі працюють і зарубіжні дослідники, такі як Fritz V. [1], Kaufmann D., Kraay A., Mastruzzi M. [2] тощо.

У своїх працях вчені досліджують особливості формування, використання та перерозподілу публічних фінансів у мирний час, акцентують на специфіці витрат фінансових ресурсів в умовах децентралізації та функціонування фінансової системи в демократичному суспільстві.

Виокремлення невирішених раніше частин загальної проблеми. За умов воєнного стану та воєнних дій на території України перед владою ставляться принципово інші завдання щодо управління публічними фінансами, які істотно відрізняються від управлінських підходів у довоєнний час. Нові виклики, які постали перед українською державою, зумовлюють потребу здійснювати глибокі та ґрунтовні наукові дослідження щодо управління публічними фінансами у воєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження з обґрунтуванням отриманих результатів

Управління у сфері публічних фінансів в умовах воєнного стану має свої особливості. У мирний час відповідно до бюджетного законодавства, щоб змінити суму видатків і доходів, доводилося вносити зміни у відповідні нормативні акти, і ця процедура тривала дні або й місяці. Проте функціонування економіки країни в умовах воєнного стану передбачає реалізацію низки невідкладних заходів, які стосуються розширення повно-

важень органів місцевого самоврядування, прийняття відповідних нормативно-правових актів та перерозподілу публічних фінансів відповідно до пріоритетності їх використання.

У воєнний час для перерозподілу коштів у бюджеті рішення парламенту не потрібні. Бюджетний кодекс надає уряду право на власний розсуд розпоряджатися коштами, спрямовуючи їх на найбільш необхідні потреби. Тому відповідно до потреби швидкого та ефективного реагування на ситуацію, що склалася, українська влада у напрямі належного використання публічних фінансів з початку війни прийняла низку оперативних рішень.

Так, урядом України 11 березня 2022 р. було ухвалено Постанову "Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану" № 252, у якій визначено особливості формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану [9]. Зокрема, у ній зазначено, що формування місцевих бюджетів та забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств здійснюється відповідно до бюджетних законодавства з урахуванням таких особливостей:

- органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження;
- виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації здійснюють управління місцевими фінансами відповідно до потреб та особливостей воєнного стану;
- місцеві фінансові органи забезпечують складення проектів місцевих бюджетів відповідно до вимог Бюджетного кодексу України;
- Державна казначейська служба забезпечує розрахунково-касове обслуговування місцевих бюджетів та складення звітності про виконання місцевих бюджетів із застосуванням електронних носіїв;
- тимчасово, на період до припинення чи скасування воєнного стану, перевірки Державною аудиторською службою щодо виконання місцевих бюджетів не проводяться, а розпочаті перевірки зупиняються [9].

Кабінет Міністрів України схвалив зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану, відповідно до чого визначено пріоритетність її видатків. До змін, які внесено до видатків загального фонду на період воєнного стану, належать:

- оплата послуг та відшкодування витрат адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу;
- оплата інформаційних послуг, зокрема з виготовлення та розміщення інформаційної продукції, послуг із розміщення інформації в ЗМІ;
- придбання гіпохлориту натрію для знезараження води в системах централізованого питного водопостачання та водовідведення;
- забезпечення, організація та виконання літерних авіаційних рейсів повітряними суднами;
- придбання предметів, призначених для відзначення та нагородження;
- закупівля санітарно-гігієнічних товарів та поліетиленової продукції для пакування відходів;
- оплата послуг із страхування цивільно-правової відповідальності власників наземного транспорту, водіїв відповідно до законодавства, оплата послуг із медичного огляду водіїв;
- оплата (відшкодування) коштів за отримання доступу до інформації з баз даних, реєстрів іноземних держав [5].

Також варто згадати Постанову Кабінету Міністрів України "Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану" від 9 квітня 2022 р. № 420, відповідно до якої змінюється порядок погашення позик, наданих на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів (за наявності заборгованості за такими позиками) та обслуговування місцевого боргу. На їх погашення спрямовуватимуться не всі доходи загального фонду місцевих бюджетів населених пунктів, що перебувають на території, на яких введено воєнний стан, а лише 80 % [5].

Окремо варто розглянути питання податків, які забезпечують наповнення основних бюджетотвірних статей на загальнодержавному та місцевому рівнях. Враховуючи, що під час війни бізнес в Україні є особливо вразливим, держава впровадила низку ініціатив, спрямованих на підтримку підприємництва, які, зокрема, стосуються оподаткування підприємців, зменшення податкового тиску, спрощення і поліпшення податкових правил на період дії воєнного стану:

- якщо підприємець в умовах воєнного стану не може своєчасно сплатити податки та збори, подати звітність (за винятком податкової), зареєструвати податкові та акцизні накладні, то він звільняється від фінансової та адміністративної відповідальності. Проте після припинення воєнного стану підприємці повинні виконати ці обов'язки впродовж трьох місяців;
- податкові перевірки підприємницької діяльності під час воєнного стану не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються;
- не оподатковуються операції з надання благодійної допомоги на користь Збройних сил України, територіальної оборони, сил цивільного захисту та лікарень та суми відшкодування вартості пального, витраченого на перевезення такої допомоги;
- щодо фізичних осіб, то ті, які протягом 2022 року перерахували пожертвування або благодійні внески неприбутковим організаціям, мають право на податкову знижку у розмірі витрат, які не перевищують 16 % від загального річного оподаткованого доходу. Крім того, не включається до річного оподаткованого доходу фізичних осіб надання благодійної допомоги фізичним особам, які мешкають в місцях проведення бойових дій або переїхали у зв'язку з ними [4].

Усі ці податкові зміни, які є необхідними для підтримки фізичних та юридичних осіб у час війни, істотно вплинули на виконання бюджетів різних рівнів та на загальну ситуацію у сфері публічних фінансів України. Так, у 2021 р. та на початку 2022 р. спостерігалася позитивна динаміка бюджетних надходжень: рівень виконання планових показників за доходами у 2021 р. становив 106,5 %, а за два місяці 2022 р. такі надходження становили відповідно до плану 64,7 млрд грн [За даними <https://minfin.com.ua/ua/>].

Зокрема, у лютому 2022 році до загального фонду держбюджету надійшло 104,6 млрд грн – місячний розпис виконали на 129,3 % (+23,7 млрд грн). Загалом, державний бюджет України за перші два місяці було виконано з профіцитом у сумі 24 млрд грн, зокрема загальний фонд – з профіцитом у сумі 13,1 млрд грн при запланованому дефіциті загального фонду на січень-лютий 2022 р. у сумі 66,2 млрд грн [За даними <https://minfin.com.ua/ua/>].

Проте війна внесла істотні корективи у цей процес і ситуація кардинально змінилася. За даними Міністерства фінансів України за перші чотири місяці 2022 р.

державний бюджет виконано з дефіцитом у сумі 146,6 млрд грн, зокрема загальний фонд – з дефіцитом у сумі 157,2 млрд грн при запланованому дефіциті у 317,1 млрд грн [12]. У січні-березні 2022 р. план видатків державного бюджету виконано тільки на 67,8 %, і основною причиною цього стало перенаправлення фінансування на пріоритетні воєнні напрямки.

За інформацією Державної казначейської служби України за січень-квітень 2022 р. спостерігалось значне недонаповнення державного бюджету. Касові видатки державного бюджету становили 558,1 млрд грн, зокрема зі загального фонду державного бюджету – 523,3 млрд грн, або 77,7 % від розпису звітнього періоду. Загалом за вказаний період до державного бюджету надійшло 412,5 млрд грн, зокрема до загального фонду – 365,9 млрд грн.

Звичайно, що основною причиною непередбачуваного дефіциту бюджету стали воєнні дії та неможливість його наповнення надходженнями, звичними для мирного часу. До війни великою часткою надходжень до бюджету була сплата податку на імпорт товарів. Так, у 2022 р. було заплановано отримати майже 520 млрд грн доходів від непрямих податків з імпортованих товарів, що мало становити 40 % доходної частини бюджету.

Проте на сьогодні митниця акумулює тільки п'яту частину запланованих надходжень: у березні, зокрема, до бюджету надійшло тільки 7 млрд грн замість очікуваних 39 млрд грн. Схожа ситуація спостерігається і з податками, надходження яких становить 15-20 % від показників довоєнного стану, і основною причиною цього є знищення великої кількості промислових потужностей та складів в Україні, закриття багатьох підприємств і виробництв.

Для вирішення цих проблем ще на початку війни уряду довелося вдаватися до непопулярних заходів, просячи Національний банк та державні підприємства достроково переказати прибутки 2021 р. до бюджету. Це забезпечило виконання березневого плану доходів бюджету на 93 % за рахунок надходження 19 млрд грн від Національного банку України, 28 млрд грн від Приватбанку та 2,3 млрд грн від "Нафтогазу". Загалом у березні державні підприємства переказали 32,5 млрд грн дивідендів [6].

Непопулярність цих заходів пояснюють тим, що відповідно до плану, ці надходження мали надійти до бюджету в квітні-червні, тобто пришивдшене отримання цих платежів ставить під сумнів наповнення бюджету в майбутні періоди. Звісно, коли внутрішні фінансові резерви вичерпуються, залишається надія тільки на зовнішні запозичення.

Після початку воєнних дій Україна активно працює у напрямі залучення позик від міжнародних партнерів. Так, фактичні державні запозичення до загального фонду державного бюджету за січень-квітень 2022 р. становили 267,0 млрд грн, або 156,2 % запланованих. За словами міністра фінансів, Україна потребує щомісячно додатково близько 5 млрд дол. США на період 3-4 місяців для закриття поточних потреб [12].

Зокрема, впродовж січня-березня 2022 р. Україна отримала пільгових кредитів на суму, еквівалентну 96,7 млрд грн. Тільки від МВФ розмір кредиту становив 41,3 млрд грн (1,4 млрд дол.), а від Єврокомісії – 19,5 млрд грн (600 млн євро). Поряд із кредитами Укра-

їна активно працює над залученням грантових коштів на безповоротній основі для підтримки бюджету в умовах війни. Наприклад, італійський уряд надав Україні 110 млн євро, а США – 500 млн дол. грантової підтримки [6].

В умовах воєнного стану держава дуже обережно та виважено здійснює видатки з державного та місцевих бюджетів. Пріоритетними вважають витрати на оборону, а видатки, які мали піти на капітальне будівництво чи розвиток (близько 140 млрд грн), скорочуються і спрямовуються в резервний фонд. Також припиняється фінансування видатків розвитку і значно обмежується фінансування поточних і захищених видатків (зарплати працівникам бюджетної сфери, оплата комунальних послуг, закупівля енергоносіїв та ліків, обслуговування державних і місцевих боргів). Іншими словами, кошти витрачаються на оборону, виплату пенсій, зарплати бюджетникам та обслуговування державного боргу.

Враховуючи ситуацію, що склалася, варто виділити такі напрями подальшого фінансування видатків з бюджету в умовах воєнного стану:

1) акцентування уваги уряду на внутрішніх запозиченнях шляхом випуску ОВДП у вигляді військових облігацій ставкою 11 % річним терміном обігу. Завдяки цьому інструменту у березні поточного року було залучено 27,7 млрд грн, а ще на 20 млрд грн військових облігацій придбав Національний банк України;

2) сподівання уряду на зовнішню допомогу за рахунок грантів та зовнішніх запозичень, які покликані покривати значну частку державних витрат;

3) за умови недостатньої допомоги міжнародних партнерів та затягнення активної фаз війни уряду потрібно буде приймати небажані, проте необхідні в скрутних умовах рішення щодо засобу фінансування державного бюджету за допомогою Національного банку України.

Останній засіб фінансового забезпечення є надто ризиковим, оскільки Національний банк змушений буде купувати ОВДП, і зростання суми цих купівель стане причиною значних інфляційних збурень в українському суспільстві, що остаточно підірве економіку держави. Тому цілком зрозуміло, що цей інструмент є вкрай критичним і вдаватися до нього треба надзвичайно виважено.

Отже, одним із нагальних завдань, які склалися на сьогодні у сфері публічних фінансів України, є пошук шляхів максимального наповнення бюджетів усіх рівнів. Зокрема, на цьому повинна бути зосереджена увага як державних органів влади, так і регіональних громад, які відповідно до своїх повноважень та можливостей повинні заохочувати малий та середній бізнес повертатися до роботи, сплачувати податки та наповнювати бюджети.

Також варто зробити акцент на тому, що воєнний період є достатньо складним з огляду на обов'язковість України здійснювати платежі по своїх зовнішніх зобов'язаннях, невиконання яких може призвести до дефолту країни. Тому управлінські дії, пов'язані із використанням публічних фінансів, повинні базуватися на збалансуванні внутрішніх видатків та витрат по зовнішніх запозиченнях.

У цьому питанні важливу роль відіграє борговий імідж України на міжнародній арені, оскільки вчасні платежі по своїх зобов'язаннях допоможуть їй розраховувати на прихильність іноземних партнерів та на виді-

лення грантів і фінансових допомог на розбудову української держави у післявоєнний період.

Незважаючи на початок воєнних дій 1 березня Міністерство фінансів виплатило 292 млн дол. за єврооблігаціями. Також уряд планує виплатити 68,3 млрд грн, 51,7 та 45,6 млрд грн за державними запозиченнями відповідно у травні, червні та листопаді. У вересні поточно буде віддати 54,13 млрд грн, з яких 51 млрд грн – за зовнішніми боргами, тобто у валюті, проте Міністерство фінансів планує використати кредитні гарантії уряду США на 1 млрд дол., під які Україна може випустити євробонди [6].

Така тенденція повинна зберігатися і надалі, тому що недотримання боргових зобов'язань є дорогою до дефолту. Водночас потрібно розуміти, що пріоритетним управлінським завданням є підвищення кредитного рейтингу України, що дасть змогу залучати більш дешеві позики і цим самим зменшувати вартість обслуговування боргів у майбутньому.

Отже, складні обставини, в яких опинилося українське суспільство, вимагають рішучих, оперативних та економічного обґрунтованих рішень з боку державних та місцевих органів влади для забезпечення ефективного розподілу та перерозподілу публічних фінансів.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Воєнна агресія з боку Росії поставила українську державу в нелегкі умови, і значно це торкнулося сфери публічних фінансів. Перерозподіл фінансових ресурсів зазнав істотних змін, змінилися статті пріоритетних бюджетних витрат, а надходження до бюджетів різних рівнів стрімко скоротилися. Якщо до війни бюджет виконувався згідно з планом, а на початку поточного року спостерігався профіцит бюджету, то вже в березні пішла різка тенденція незапланованого бюджетного дефіциту.

Відповідно до цього змінився вектор залучення фінансових ресурсів, який тепер спрямований на зовнішні запозичення. В умовах активізації міжнародної фінансової допомоги Україні надзвичайно важливо зберігати позитивний борговий імідж з огляду на перспективу подальшої взаємодії української держави із закордонними партнерами.

Перспективою подальших наукових досліджень є обґрунтування стратегічних напрямів розвитку публічних фінансів в умовах воєнного стану.

Список використаної літератури

1. Fritz, V., Hedger, E., & Lopes, A. (2011). Strengthening Public Financial Management in Post-Conflict Countries, Washington DC: World Bank. URL: http://siteresources.worldbank.org/INTPREMNET/Resources/EP_54.pdf
2. Kaufmann, D., Kraay, A., & Mastruzzi, M. (2010). The Worldwide Governance Indicators: Methodology and Analytical Issues. Global Economy and Development. URL: <http://info.worldbank.org/governance/wgi/pdf/wgi.pdf>
3. Бережна, А. Ю., & Філонич, О. М. (2020). Значення діджиталізації в забезпеченні прозорості в управлінні публічними фінансами. *Економіка і регіон*, 1(76), 74-85. [https://doi.org/10.26906/EiR.2020.1\(76\).1920](https://doi.org/10.26906/EiR.2020.1(76).1920)
4. Верховна Рада України. (2022). Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03.03.2022 р. №2118-IX.

5. Верховна Рада України. (2022). Про внесення змін до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану: Постанова від 9.04.2022 № 420. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/420-2022-%D0%BF#Text>
6. Вінокуров, Я. (2022). Що з державними фінансами та чи висачить Україні грошей. Роз'яснення. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/5/685230/>
7. Губерська, Н. Л., & Чуприна, Л. М. (2021). Загальнотеоретична характеристика публічних фінансів в Україні та актуальні питання їх правового регулювання. *Юридичний бюлетень*, 22, 76-84. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.22.10>
8. Захаркіна, Л. С., Чухно, Р. Ю., & Веремієнко, С. В. (2021). Транспарентність публічних фінансів як фактор забезпечення фінансової безпеки держави. *Вісник СумДУ. Серія "Економічна"*, 4, 122-130. <https://doi.org/10.21272/1817-9215.2021.4-15>
9. Кабінет міністрів України. (2022). Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану: Постанова Кабінет Міністрів України №252 від 11.03.2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhetiv-u-period-voennogo-stanu-252>
10. Кабінет міністрів України. (2022). Уряд схвалив зміни до Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-shvaliv-zmini-do-poryadku-vikonannya-povnovazhen-derzhavnoyu-kaznachejskoyu-služboyu-v-osoblivomu-rezhimi-v-umovah-voennogo-stanu>
11. Клімова, С. (2018). Оптимізація інформаційно-правового забезпечення управління публічними фінансами. *Адміністративне право і процес*, 32, 85-92. <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2018.32.149516>
12. Укрінформ. (2022). Дефіцит держбюджету за перші чотири місяці 2022 року склав 146,6 мільярда. *Укрінформ*. 03.05.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3473501-deficit-derzbudzetu-za-persi-cotiri-misaci-2022-roku-sklav-1466-milarda.html>
13. Фролов, С., Григораш, О., Орлов, & В., Фатхі, Ш. (2020). Аналіз функціонування публічних фінансів як головної ланки фінансової системи України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*, 4(24), 121-134. [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4\(24\)-121-135](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2020-4(24)-121-135)
14. Хомутенко, В. А. (2018). Інформаційне забезпечення управління державними фінансами України. *Вісник КНУТД*, 6(129), 56-72. <https://doi.org/10.30857/2413-0117.2018.6.6>
15. Чорновол, А. О., Неміш, Ю. В., & Білявська, О. Б. (2021). Інституціональне забезпечення державних фінансів. *Інноваційна економіка*, 5-6. <https://doi.org/10.37332/2309-1533.2021.5-6.1>
16. Шайнога, А. Е. (2021). Публічні фінанси як складова фінансової системи. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія "Економічна"*, 101, 148-155. <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2021-101-15>
17. Швайко, М. Л. (2019). Розвиток публічних фінансів України у сучасних умовах. *Ефективна економіка*, 11. <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.11.87>

K. M. Blishchuk

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

PECULIARITIES OF PUBLIC FINANCE MANAGEMENT IN THE WAR PERIOD

Introduction. Russia's military aggression has stopped European prospects for the development of Ukraine, economic reform, and modernization, which has critically affected the state of public finances. The total losses of the Ukrainian economy fluctuate from \$564 billion up to \$600 billion (as of May 2022); direct losses amount to \$80.4 billion or UAH 2.4 trillion (as of April 11, 2022). As these negative trends are rapid and lightning-fast, they create significant problems in all spheres of life of the Ukrainian society, which cause the need for a quick response from politicians, scientists, and practitioners. Management of public finances during the war requires special attention. Therefore, the research of its peculiarities in a country where hostilities take place nowadays – is quite relevant.

The article aims to consider the peculiarities of public finance management in the war period based on changes in the normative legal framework of wartime, analyze problems associated with the distribution and redistribution of budget funds, and substantiate directions for rational use of public finances to meet the war needs and basic social needs of the population.

Materials and Methods. There were the following methods used in the article: analysis and synthesis – for consideration of peculiarities of public finance management in the war period; abstract-logical – for generalization and suggestion of the main directions for further financing of budget expenditures under martial law; economic-statistical and comparison – for assessment of the level of the state budget filling and spending both in the war and pre-war periods. The information base of the study was the normative legal acts adopted by state authorities after the introduction of martial law and official data of the Ministry of Finance and the State Treasury Service of Ukraine.

Analysis of Literary Sources. Many domestic scientists explore the problems of public finance use and management, among them are O. Dluhopolskyi, M. Vlasenko, T. Yefymenko, O. Kyrylenko, S. Klimova, H. Kotina, I. Malyi, N. Rudyk, M. Stepura, etc. These problems are also of interest to foreign researchers: R. Allen, W. Crandall, V. Fritz, D. Kaufmann, A. Kraay, M. Mastruzzi, etc. In their works, scholars consider peculiarities of the formation, use, and redistribution of public finances in peacetime; focus on the specifics of financial resource spending in the context of decentralization and the functioning of the financial system in a democratic society.

Highlighting previously unsettled parts of the general problem. In conditions of martial law and hostilities on the territory of Ukraine, the authorities encounter fundamentally different tasks of managing public finances, significantly different from managerial approaches in the pre-war period. The new challenges facing the Ukrainian state necessitate deep and thorough scientific research on the management of public finances during the war period.

Results. Management in the field of public finance under martial law has its peculiarities. In peacetime, according to the budget legislation, it was necessary to amend relevant normative acts to change amounts of expenditures or incomes, and this procedure lasted days or even months. The functioning of the country's economy under martial law provides for the implementation of a set of urgent measures related to the expansion of the powers of state authorities and local government bodies, the adoption of relevant normative legal acts, and the redistribution of public finances according to the priority of their use.

Business in Ukraine is particularly vulnerable during the war. Therefore, the state has implemented a set of initiatives aimed at supporting entrepreneurship which refer to the taxation of entrepreneurs, the decrease of tax pressure, simplification, and improvement of tax rules within the martial law period. All these tax changes, which are necessary to support individuals and legal entities

during the war, significantly affected the implementation of budgets of different levels and the general situation in the sphere of public finances in Ukraine.

Under martial law, the Ukrainian government makes expenditures from the state and local budgets in light of priorities. First of all, they go to defense and security, and the finances that were supposed to go to capital construction or development are reduced and directed to the reserve fund. Also, the implementation of development expenditures suspends, and the financing of current and protected ones (salaries of public sector employees, payment of utilities, purchase of energy and medicines, servicing of national and local debts) limits significantly. In other words, the government spends funds on defense, payment of pensions, salaries to public employees, and servicing of the national debt.

It is necessary to highlight the following areas of further financing of expenditures from the budget under martial law: focusing the government's attention on domestic borrowings by issuing domestic government bonds in the form of military bonds at a rate of 11 % annual circulation; government's aspirations for external assistance through grants and external borrowings designed to cover a significant share of public expenditures; making undesirable but necessary in difficult conditions decisions, regarding the means of financing the state budget with the help of the National Bank of Ukraine in case of the insufficient assistance of international partners, and the protraction of the active phase of the war.

Discussion. In the sphere of public finances in Ukraine, an urgent task today is to find ways to maximize the filling of budgets of all levels. This task should be the focus of both state authorities and regional communities. According to powers and capabilities, they should contribute to the restoration of small and medium-sized businesses.

The war period is quite difficult in light of Ukraine's responsibility to make payments on its external obligations, the failure of which may lead to a default of the country. Therefore, management actions related to the use of public finances should base on balancing internal expenditures and external borrowing costs. In this context, Ukraine's debt image plays a significant role in the international arena since timely payments on its obligations will help it to count on the commitment of foreign partners and the allocation of grants and financial assistance for the development of the Ukrainian state in the post-war period. In particular, the priority managerial task is to increase the credit rating of Ukraine to allow attracting cheaper loans and thereby reduce the cost of servicing debts in the future.

Conclusions. The redistribution of financial resources after the beginning of Russia's war with Ukraine has undergone significant changes, the items of priority budget expenditures have changed, and revenues to budgets of different levels have sharply decreased. Whereas the execution of the budget in Ukraine was within the plan before the beginning of the war, and there was a budget surplus at the beginning of this year, a sharp trend of unplanned budget deficit occurred in March. Accordingly, the vector of attracting financial resources has changed towards external borrowings. In the context of the intensification of international financial assistance to Ukraine, it is significant to maintain a positive debt image in light of the prospect of further interaction between the Ukrainian state and foreign partners.

Keywords: public finances; martial law; management; deficit; expenditures.